

Midwintertelling van watervogels in januari 1998

In tegenstelling tot 1996 en 1997, was het rond de midwintertelling van 1998 weer eens normaal Hollands weer. Geen ijzige wind en ijs, maar gewoon regenachtig en boven nul. Iets aangenamer tellen dus, maar wel iets minder spannend ook vanwege het ontbreken van een influx van noordelijke soorten. Op dit moment worden de eerste stappen gezet naar de jaarlijkse rapportage. Hieronder een overzicht van de eerste resultaten.

Record-temperaturen

De winter van 1997 kende een extreem koude start van januari, zelfs de koudste van de eeuw, met een gemiddelde temperatuur van -7°C. Januari 1998 was eveneens een recordmaand, maar dan met een extreem milde waarde van 7°C voor de eerste helft van de maand. Verder viel er boven-gemiddeld veel neerslag (toen ook al) en bleven de temperaturen overdag ruim boven het vriespunt. De telling zelf op 11 januari werd in het algemeen onder redelijk gunstige omstandigheden afgewerkt, zonder al te veel neerslag en met zelfs enkele heldere dagen.

Volledigheid van de telling

Dankzij de grote inzet van de tellers werden van ongeveer 3000 gebieden gegevens ontvangen. De dekking was daarmee zeer compleet. Van de ruim 80 over het land verspreide monitoringgebieden (waaronder alle belangrijke wetlands) werden er van slechts vier geen gegevens ontvangen: De Deelen (Fr), Nieuwkoopse Plassen (ZH), Engbertsdijkerven (Ov) en De Peel (NB/Lb). Mede dankzij de gun-

stige weersomstandigheden kan dan ook van een geslaagde telling worden gesproken.

Soorten en aantallen

Tabel 1 en 2 geven een samenvatting van de getelde aantallen. De resultaten van de monitoringgebieden (tabel 2) lenen zich het beste voor een vergelijking met eerdere jaren en bevatten daarom ook de resultaten van 1993-97. In totaal werden in januari 1998 2,9 miljoen watervogels geteld (excl. ganzen en zwanen). Dit aantal ligt in dezelfde orde van grootte als eerdere jaren (gemiddeld 3 miljoen). Het is aan de lage kant voor een zachte winter zoals bijv. in vergelijking met 1995 (toen 3,5 miljoen). In januari 1997 (2,1 miljoen) werden vanwege de vorst en de ijsbedekking beduidend minder vogels geteld.

Talrijk, maar in duidelijk lagere aantallen aanwezig dan in 1995, waren Smient (566.000), Wilde Eend (308.000), Scholekster (263.000), Meerkoet (192.000), Kokmeeuw (166.000) en Kuifeend (143.000), samen goed voor zo'n 60% van de totale watervogelbevolking. Daarnaast

werden ook de nodige zeldzaamheden opgemerkt, zoals IJsdruiker (1), Kleine Zilverreiger (10), Grote Zilverreiger (6), Witooogend (1), Zwartkopmeeuw (6) en een scala aan exoten.

Herstel ten opzichte van 1996/97

In de monitoringgebieden lieten de meeste soorten een herstel zien naar het niveau van vóór de beide strenge winters. Dodaars, Smient, Aalscholver, Waterhoen, Meerkoet, Zilverplevier en Bonte Strandloper lieten evenwel slechts een gedeeltelijk herstel zien. Waarschijnlijk waren ze de sterfte in de voorgaande winter nog niet te boven (vooral bij Waterhoen en Meerkoet, wellicht ook bij de beide steltlopers) of vertoonden ze een verhoogde neiging om Nederland voor de winter te verlaten om een eventuele koude-inval voor te zijn. Een ander opvallend feit was het grote aantal Goudplevieren en Kieviten. Op zich niet verwonderlijk vanwege het milde weer, maar des te opvallender als we ze vergelijken met de magere PTT-resultaten van december 1997 (zie blz. 5-7 van dit nummer). Kennelijk zijn deze vogels in december kortstondig het land uit geweest en in januari massaal teruggekeerd. Bij beide soorten behoorden de in januari 1998 getelde aantallen (Goudplevier 35.000, Kievit 54.000) tot de hoogste sinds 1993.

Lange-termijn bespiegelingen

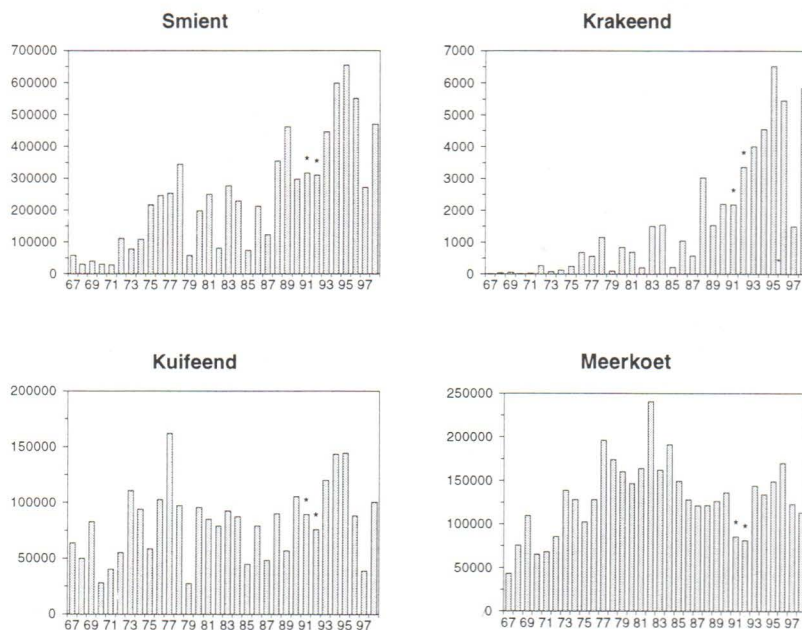
De midwintertelling wordt o.a. georganiseerd om op langere termijn uitspraken te kunnen doen over de aantalsontwikkeling van watervogelpopu-

Tabel 1. Aantallen watervogels in Nederland in januari 1998 (excl. ganzen en zwanen). Let op: voorlopige cijfers!

Soort	jan 98	Soort	jan 98	Soort	jan 98	Soort	jan 98
Roodkeeldruiker	126	Smient	566.380	Witkoopeend	1	Tureluur	3.932
Pareldruiker	6	Krakeend	9.474	Waterral	33	Groenpootruiter	10
IJsdruiker	1	Wintertaling	14.371	Waterhoen	9.167	Witgatje	36
Dodaars	911	Kaapse Taling	1	Meerkoet	192.196	Oeverloper	4
Fuut	25.455	Wilde Eend	308.670	Scholekster	263.254	Steenloper	3.192
Roodhalsfuut	44	Pijlstaart	7.098	Kluut	438	Kleine Jager	2
Kuifdruiker	24	Kaneeltaling	1	Bontbekplevier	146	Grote Jager	10
Geoorde Fuut	91	Slobeend	1.510	Goudplevier	34.810	Zwartkopmeeuw	6
Aalscholver	11.017	Krooneend	11	Zilverplevier	15.109	Dwergmeeuw	486
Roerdomp	22	Tafeleend	59.032	Sporenkievit	1	Kokmeeuw	166.697
Ralreiger	1	Witooogend	1	Kievit	54.097	Stormmeeuw	188.099
Kleine Zilverreiger	10	Kuifeend	142.953	Kanoetstrandloper	86.377	Kleine Mantelmeeuw	453
Grote Zilverreiger	6	Toppereend	29.302	Drieteenstrandloper	4.801	Zilvermeeuw	143.563
Blauwe Reiger	4.661	Eidereend	101.383	Paarse Strandloper	205	Geelpootmeeuw	8
Ooievaar	197	IJseend	8	Bonte Strandloper	105.068	Grote Burgemeester	2
Chileense Flamingo	33	Zwarte Zee-eend	78.321	Kemphaan	40	Grote Mantelmeeuw	14.529
Kleine Flamingo	1	Grote Zee-eend	1.045	Bokje	5	Drieteenmeeuw	303
Nijlgans	4.433	Brildruiker	19.937	Watersnip	157	Grote Stern	1
Casarca	21	Kokardezaagbek	1	Houtsnip	11	Zeekoet	27
Bergeend	31.150	Nonnetje	2.171	Grutto	87	Alk	4
Muskuseend	11	Middelste Zaagbek	7.051	Rosse Grutto	22.027		
Carolinaeend	9	Grote Zaagbek	4.667	Wulp	133.074		
Mandarijneend	60	Rosse Stekelstaart	3	Zwarte Ruiter	80		

Tabel 2. Aantallen watervogels in de Nederlandse monitoringgebieden in januari 1998 (voorlopige cijfers!). Ter vergelijking zijn ook de tellingen in 1993-97 weergegeven. Twee van die winters waren streng (1996-97), de overige waren zacht.

Soort	Mon 93	Mon 94	Mon 95	Mon 96	Mon 97	Mon 98
Dodaars	472	515	962	1.403	209	403
Fuut	21.978	26.948	23.230	24.888	10.585	21.963
Aalscholver	8.063	9.120	10.165	11.231	4.652	8.196
Blauwe Reiger	2.104	2.224	2.360	2.567	1.327	2.282
Nijlgans	741	1.499	1.513	1.627	861	2.483
Bergeend	25.324	39.250	32.551	22.594	10.741	28.958
Smient	446.174	598.849	654.163	551.812	271.128	471.190
Krakeend	4.063	4.557	6.515	5.463	1.485	5.839
Wintertaling	9.118	18.142	18.271	6.988	1.013	12.126
Wilde Eend	193.910	281.870	248.234	167.304	125.894	180.874
Pijlstaart	6.731	8.311	10.792	6.745	1.984	6.798
Slobeend	1.033	1.443	1.811	799	48	878
Tafeleend	45.773	60.924	49.362	23.263	21.301	49.954
Kuifeend	120.034	143.543	144.279	88.049	38.527	100.316
Brilduiker	10.864	17.091	14.564	16.907	9.149	17.517
Nonnetje	3.575	2.686	4.233	9.315	1.674	1.477
Middelste Zaagbek	4.789	4.062	7.059	8.946	5.515	6.515
Grote Zaagbek	8.911	6.018	7.833	12.837	7.365	3.019
Waterhoen	3.629	3.096	4.203	5.112	1.546	1.954
Meerkoet	144.000	133.942	149.146	169.689	122.985	113.044
Scholekster	236.150	271.232	297.080	316.587	176.661	250.203
Kluut	436	1.027	1.001	349	71	375
Goudplevier	3.770	17.687	9.098	3.802	153	26.523
Zilverplevier	23.168	26.649	27.799	15.061	2.357	12.558
Kievit	16.510	36.427	24.060	15.592	63	40.003
Kanoetstrandloper	23.770	90.390	90.611	42.895	20.891	86.321
Drieteenstrandloper	641	1.295	1.011	926	502	1.118
Bonte Strandloper	87.710	150.104	164.352	125.430	25.446	89.564
Rosse Grutto	10.855	21.715	21.944	18.269	4.731	21.179
Wulp	71.327	100.757	120.205	91.830	40.638	121.742
Tureluur	6.608	13.501	11.213	11.205	942	3.831
Steenloper	1.795	3.223	4.514	1.698	2.201	1.987
Kokmeeuw	162.841	197.539	106.646	77.724	48.927	74.206
Stormmeeuw	64.811	65.476	50.804	75.432	42.666	46.677
Zilvermeeuw	70.151	78.153	87.061	76.893	29.018	52.791
Grote Mantelmeeuw	4.592	4.056	5.201	3.023	1.783	6.176

Figuur 1. Trend van vier soorten watervogels in Nederland in januari 1967-1998. Merk op dat de gegevens van 1991 en 1992 onvolledig zijn.

Dankwoord Aan de Midwintertelling doen tegenwoordig bijna 950 waarnemers mee. Hun activiteiten worden in goede banen geleid door de regiocoördinatoren die de nodige uren besteden aan het begeleiden van tellers. Naast deze enorme inbreng kunnen we voor een goede midwintertelling niet zonder de tellingen van een aantal instanties en instituten. Net zoals in vorige jaren werden gegevens van (boot- en vliegtuig)tellingen beschikbaar gesteld door het RIKZ, provincie Zuid-Holland en Rijkswaterstaat Zuid-Holland, provincie Flevoland, RIZA en werden gegevens aangeleverd door Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de provinciale Landschappen. De landelijke coördinatie en rapportage door SOVON wordt mogelijk gemaakt door het RIZA en het IKC Natuurbeheer.

laties. In figuur 1 zijn voor vier soorten de resultaten vanaf de eerste telling in 1967 weergegeven. Merk daarbij op dat de aantallen uit 1991 en 1992 nog onvolledig zijn omdat van deze tellingen nog steeds niet al het materiaal boven water is. Inmiddels mag algemeen bekend zijn, dat veel (herbivore) watervogels in de loop van de jaren zeventig en tachtig zijn toegenomen. Ook Smient en Krakeend behoren tot die categorie. Bij de Smient zette deze ontwikkeling reeds in de jaren zeventig in, bij de Krakeend pas na 1985. Beide soorten trekken weg in strenge winters, wat zich uit in een 'dip' in jaren als 1979, 1982, 1985, 1987 en meer recent dus in 1997. De twee andere soorten, Kuifeend en Meerkoet, laten een heel ander beeld zien. Kuifeenden vertonen geen eenduidige trend. Jaren met grote aantallen (1977, 1993-95) worden afgewisseld met kleine. In de meeste jaren werden zo'n 100.000 Kuifeenden geteld, met ook hier een dieptepunt in strenge winters. Meerkoeten hebben in de jaren zeventig aanvankelijk meegedaan met de groei van de herbivoren. Hun aantal is echter na het begin van de jaren tachtig afgenomen en lijkt zich nu te stabiliseren op een niveau van 125.000 individuen. Vooral bij deze soort wrekt zich het onvolledige overzicht in 1991-92, wat resulteert in een markant dieptepunt.

Telling in 1999

In het weekeinde van 16/17 januari 1999 zal de 33ste editie van de midwintertelling worden gehouden. Coördinatoren en tellers hebben hiervan reeds bericht ontvangen of kunnen dat op korte termijn tegemoet zien. Op dit moment ziet Nederland er natter uit dan het in tijden geweest is, maar wie weet is dat in januari volledig weggepompt of veranderd in een ijsvlakte.

Kees Koffijberg & Marc van Roomen

Kuifeenden (Jos Zwarts)